

MÅNGA UNDRAR ÖVER VETENSKAP OCH VETANDE

I Åbo har vetenskapsaftonen Undra, som arrangeras i samarbete mellan Åbo Akademi och Åbo Underrättelser, ställt akademiska experter inför allmänhetens frågor. Hur står det egentligen till mellan allmänheten och vetenskapen?

Text: Erik Hallstensson

Dan Lolax är tidigare redaktör för *Ikaros*, journalist på *Åbo Underrättelser* och en av dem som tagit initiativ till och arrangerat Undra. Efter två lyckade tillfällen kan han börja summera det som blivit det största och mest välbesökta populärvetenskapstillfället på svenska i regionen.

Vart ville ni nå med Undra? Har ni nått dit?

– Nu har vi hållit det här två gånger och vi funderar på en fortsättning. Ska vi ha det en eller två gånger, ska vi fortsätta vara på Kåren i Åbo eller flytta ut arrangemanget i Åboland? Det finns också intresse från tidningen *Västra Nyland* att arrangera något liknande. Tidningen har ju skäl att fortsätta med det här, det ger bra material och vi måste alltid försöka hitta nya kanaler att synas genom.

Jag tycker nog att den tredje uppgiften behandlas mycket styvmoderligt. Jag förstår inte hur det kan vara något annat än en central uppgift. Kan inte forskningen förklara vad den sysslar med så är det ett stort problem.

Sedan tiden med *Ikaros* och på Åbo Akademi har jag tänkt att trösklarna är lite för höga runt akademien och vetenskapsfrågor. Att låta allmänhetens frågor styra och experterna bolla med dem är lite av en hjärtesak. Inspirationen kom från ett svenskt tv-program, Fråga Lund. Det finns populärvetenskap jag har svårt för som försöker göra stora påståenden och ignorera själva populariseringen. Undra vill snarare först och främst vara lättillgängligt. Redan det

har ett egenvärde. Diskussionen måste vara begriplig och inte insnöad. Kanske tänker forskarna att linjerna blir alltför raka. På den senaste aftonen diskuterades en del om osäkerheten i vetandet, att det alltid finns flera dimensioner och att beställningarna på svar från det övriga samhället är alltför grova.

Vad kan man utläsa om vetenskapens tredje uppgift, att nå ut med resultat och forskning, genom att se på Undra?

– Det är en knepig fråga. Intresset finns, det syns på våra 70-80 deltagare förra gången. Populärvetenskapliga böcker säljer bra, särskilt historia, men också filosofi, så nog finns det ett sug.

Den tredje uppgiften är lite annorlunda än det vi gör. Universiteten har ett ok på sig som handlar om att de är något slags elfenbenstorn. Rättsvetaren **Martin Scheinin** bloggade nyligen om kritik som kommit från den samlingspartistiske politikern **Ben Zyskowitz** som sitter i riksdagens grundlagsutskott. Zyskowitz kallade de juridiska experterna för grubblare i elfenbenstornet. Kanske ligger det inte riktigt så illa till, men de här attityderna är i viss mån förorsakade av forskarsamhället självt och är svåra att bli av med.

Jag tycker nog att den tredje uppgiften behandlas mycket styvmoderligt. I EU-projekt till exempel får man inget extra för sådan verksamhet. Jag förstår inte hur det kan vara något annat än en central uppgift. Kan inte forskningen förklara vad den sysslar med så är det ett stort problem. Universiteten drivs med allmänna medel och måste sporras till sådant här.

Hur insatt är allmänheten i vetenskapens rön och roller?

– Här måste man utgå från vem frågorna ställs till. Om litteraturforskaren **Mia Österlund** får en fråga om könsroller i barnlitteratur så tyder det på att frågeställaren har tänkt till om saken. Det blir annorlunda om man frågar en ingenjör, då vill man ofta veta något som det inte finns en direkt vardagserfarenhet av.

Överlag har de flesta frågor som kommit in varit jättebra. Jag gillar att det finns frågor om sådant man tar för givet som inte visar sig vara så givet. Vi fick en fråga här omsistens om varför rör spricker när temperaturen växlar. Det visade sig att rören spricker när det blir kallt, men det märks först när det blir varmare. Det säger något om observationens roll och så vidare.

Finns det några vetenskaper som verkar mer populära än andra?

– Egentligen inte. Sammanlagt har vi haft representanter från 10 olika vetenskapsområden: filosofi, geologi, biologi, rättsvetenskap, farmaci, datavetenskap, nationalekonomi, kemi, litteraturvetenskap och historia. Frågorna har fördelat sig rätt jämnt.

Vi har också tänkt på ämnesvalen. Vi vill ha ämnen som är stora men som kan snävas in. Helst ska det gå att ge konkreta svar på de frågor som ställs. Nationalekonomen **Eva Österbacka** har forskat om familjer och utbildning, och det är ett exempel på ett ämne som kan leda till möjliga närdig-frågor.

Kanske tycker vi att det helt praktiskt är svårare med till exempel gammaltestamentlig exegetik, eftersom det från början är ett ganska snävt ämne.

Är inte det här en utmärkt utmaning till teologerna?

– Jovisst är det så. Vi kommer också att ha med teologer, men oberoende av vem som sitter där måste vi kunna snäva in ett ämne.

Finns det fortfarande en bildad allmänhet? Hur ser den ut?

- Det skulle ju alltid kunna komma flera. Efter den senaste aftonen sa vi att om något är tråkigt med det här så är det att det kommer för få unga studenter. Vi vet inte riktigt vad det beror på. Kanske har man för mycket på fritiden och kanske vill man koppla bort det akademiska på kvällarna. Vi undrar också om vi marknadsfört oss för dåligt eller om vi har ett förlegat koncept.

Jag kan nog inte svara på om allmänheten är bildad, jag brukar resa ragg åt generaliseringar om att allmänheten var mer bildad förr.

Finns svaren på alla frågor snabbare digitalt tillgängliga?

– Det vore synd om Undra skulle ses som en transportsträcka fram till svaren på frågorna. Samtalen mellan vetenskapsområdena har ett egenvärde.

Finns det någon särskild syn på vetenskapen eller en slags allmän vetenskapsfilosofi som uttrycks i frågorna?

- Det kanske igen handlar om vem som frågar vem om vad. Naturvetenskaperna får ofta frågor som tyder på en stor tilltro till förklaringar och att det finns en viss sanningens mekanik. Eva Österbacka påpekade att många nationalekonomer gärna vill vara fysiker. Det kom också frågor till henne som ville veta hur det riktigt låg till med olika orsaks-samband, men svaret blev att det här är så komplicerade saker att sådana svar inte kan ges.

Kring frågorna till mer humanistiska ämnen finns det en större beredskap till diskussion.

Så vetenskapernas självbilder avspeglar sig i frågorna?

- Man frågar inte ur intet utan överväger till vem frågan kan ställas och vilket sorts svar man kan vänta sig. Senast kom frågor om teknologin kommer att göra mänskligt arbete obehövt, och där kunde historikern **Nils-Erik Villstrand** skjuta till ett historiskt perspektiv.

Jag tror att det allmänt i Finland finns ett stort förtroende för vetenskaperna. Akademiker och forskare anses alltid ha fört samhället och landet framåt på olika sätt. Misstron mot den akademiska miljön har delvis att göra med vetenskapernas svar, är de inte tydliga nog så avfärdas de lätt.

Misstron mot den akademiska miljön har delvis att göra med vetenskapernas svar, är de inte tydliga nog så avfärdas de lätt.

Erik Hallstenson är redaktör för magasinet Ikaros